

Családnevek az idő dimenziójában Nyugat-Szlovákiában

FERENC VÖRÖS
FAMILY NAMES IN WESTERN SLOVAKIA IN TIME DIMENSION

801.313.1/.2:809.451.1
809.451.1-313

Examinations on family names on Hungarian territories of Western Slovakia (Balony, Diósförgepatony, Kiscétény, Nagycétény). Research sub-periods. Frequent names. Characteristic names. Primary names. Groups of name categorisation: 1. by ethnicity, 2. by profession, 3. by folklore, 4. by proper name, 5. by origin, 6. by referring to figure of a person. Statistical processing of results.

Ismert tény, hogy bizonyos családnevek jellegzetesen egy-egy régióhoz vagy éppen konkrét településhez köthetők, mások meg szinte az egész nyelvterületen elterjednek számítanak. A népeségmozgások következtében azonban időről időre minden település névanyagában kisebb-nagyobb változások történnek. Jelen tanulmányban arra keresem a választ, hogy négy nyugat-szlovákiai kutatópontomon mely családnevek tekinthetők *gyakori, jellemző, illetve törzsökös neveknek*.

Munkám a 19. század végéről s a teljes 20. századból négy nyugat-szlovákiai község családnévanyagát öleli fel. A vizsgált időszak kezdőpontja tehát nincs oly távol, hogy az indokolná az időbeliség erőteljesebb hangsúlyozását. A több mint százéves időszakot átfogó munka természetesen nem annyira történeti, sokkal inkább jelenkori. Ráadásul ma még él(het)nek azok – kivéve a 19. század végén, 20. század elején születetteket –, akiknek a neve a vizsgálat tárgyát képezte. A történetiség hiánya tehát kevésbé engedné meg a dolgozatban az időbeliség hangsúlyozását. A több mint száz év áttekintése, illetőleg a kutatópontok életében bekövetkező impériumváltások önmagukban mégis indokolják nemcsak a vizsgálat statikus, de a dinamikus jellegének kiemelését is. A 20. század történelmi sorsfordulói számtalan olyan változást eredményeztek a négy település névanyagában, amelyek szükségessé teszik azok korszakonkénti nyomon követését. Továbbá Diósförgepatony, Kiscétény és Nagycétény kapcsán a rendelkezésemre álló 16–17., illetőleg Balony esetében a 19. századi családnévanyaghoz képest is igyekszem megragadni a változásokat.

A névtanban bevett gyakorlatnak megfelelően elvileg elegendő lett volna a nemzedékváltások figyelembevételével meghatározni a 20. századi alkorszakokat. Mégsem így jártam el. Ennek több oka is van, amelyre a térség sajátos történelmi helyzete ad magyarázatot (vö. Vörös 2001a).

Az időbeliség szempontjának hangsúlyozott érvényesítését éppen azért tartom indokoltnak, mert kutatópontjaim sorsát a 20. században több olyan esemény is befolyásolta, amelynek közvetlen hatása az ott használatos névanyagban is tetten érhető. A korszakolásnak a szokásostól eltérő módját tehát az magyarázza, hogy pon-

tosan nyomon követhetők legyenek azok a folyamatok, amelyek a névanyag összetételének mennyiségi és minőségi módosulásait eredményezték.

Az egyes korszakok határait a négy kutatópont esetében napra egyezően jelöltem ki. Ettől az elvtől csak 1938/39-ben és 1945-ben tértem el. Indokát ennek az adjam, hogy 1938-ban Balony és Diósförgepatony nem teljesen azonos napon került vissza Magyarországhoz. Az államváltás gyökeres névélettani fordulatot hozott a falvak életében (vö. Vörös 1999). Az 1939-es magyar–csehszlovák határkiigazítások következtében Kiscétény és Nagycétény sorsában is jelentős változás következett be. A két község névanyagának párhuzamba állítása jól megvilágítja, milyen hatással volt a nevek életére az impériumváltás és az milyen jelenségekben öltött testet. Az 1945-ös fordulópontban szintén radikális változások következtek be. Hogy ezeket adekvátnan követni tudjam, kénytelen voltam az egyes községek esetében az államváltás pontos idejéhez igazítani az adott korszakhatárt.

A 19–20. századi családnevek vizsgálatakor az alábbi időszakokat határoltam el egymástól:

- I. 1895–1921
- II. 1922–1938/39
- III. 1938/39–1945
- IV. 1945–1959
- V. 1960–1979
- VI. 1979–1989
- VII. 1990–1999.

A négy község mindegyikében vannak olyan családnevek, amelyek a korábbi századokból ránk maradt források tanúsága szerint törzsökös neveknek számítanak, de nem kis számban találkozhatunk olyanokkal is, amelyek éppen a vizsgált időintervallumon belül bukkannak csak fel először.

A települések részletes bemutatását nem tartom indokoltnak. Azt korábbi tanulmányaimban már megtettem (vö. Vörös 200a, 47; 2001b, 85–87; 2002a, 305; 2002b, 139; 2003, 143). Itt csupán arra utalok, hogy mind a négy falu a nyugat-szlovákiai régióhoz tartozik. Kettő közülük – Balony és Diósförgepatony – a Csallóköz kompakt nyelvterületén található, s az ezredfordulós népszámlálás tanúsága szerint döntően magyar ajkúnak mondható. A másik két kutatópont a Zoborvidékhez tartozik, ahol a magyarság az utóbbi évtizedek fejleményeinek következtében mára egyértelműen nyelvsziget helyzetbe került. Közülük Nagycétény a térség magyar hagyományait leginkább őrző települések egyike. 1991-hez képest a magyarság ez utóbbi faluban is fogyást mutat. A legutóbbi népszámláláskor már csak a lakosság 79,70% vallotta magát magyarnak. Ugyanakkor Kiscétényben mindössze 8,29% magyart találtak az összeírók (vö. Sčítanie obyvateľov 2001, 50–53).

Mielőtt a részletes vizsgálatot elkezdem, szükségesnek tartom három fogalom – *gyakori név*, *jellemző név*, *törzsökös név* – pontos meghatározását.

Gyakoriaknak azokat a családneveket tekintem, amelyek nagy megterheltségűek, és egy adott időintervallumon belül a szóban forgó névviselők körében az abszolút rangsorban az első 10-15 név között foglalnak helyet.

Jellemző névnek azt tartom, amely az adott településen, kisebb vagy nagyobb földrajzi egységben eltér a környezetben, más földrajzi egységekben általánosan

használt nevektől (vö. B. Gergely 1981). Adott esetben a gyakori név lehet egyúttal jellemző név is, de nem mindig az. Hajdú Mihály szerint a két kategória egybeesése összefügg a település nagyságával. Szerinte minél kisebb lélekszámú egy közösség, annál inkább egybeesnek a gyakori és a jellemző nevek (Hajdú 1994, I:134). A névgyakoriságot a százalékban kifejezett érték határozza meg, tehát objektív. Azt azonban, hogy mit tekintünk jellemző névnek, bizonyos mértékig szubjektív tényezők is befolyásolják, hiszen annak kiválasztása függ az összehasonlítás alapjának számító területen található névanyag ismeretének differenciáltságától. Minél több ismerettel rendelkezünk a viszonyítási pontnak számító terület névanyagáról, annál objektívebben jelölhetjük ki a jellemző jegyeket. Ha kevésbé történt meg az adott környék, földrajzi egység névanyagának feltárása, akkor minden bizonnyal több a jellemző nevek kiválasztásában a szubjektív elem. A jellemző nevek nagyobb településeken és földrajzi egységekben általában közepes megterheltségűek. Nem tekinthető egy név jellemzőnek, ha csak egy-két előfordulásával számolhatunk, még akkor sem, ha a környező települések és/vagy régió névanyagához képest egyedinek számít. Esetünkben ez azt jelenti, hogy a jellemző nevek kijelölésekor több a szubjektív tényező, mivel sem a kutatópontok közvetlen környezetében, sem a nagyobb régióban nem állnak rendelkezésemre névtani adatok.

A legtöbb bizonytalansági tényezőt a *törzsökös nevek* kiválasztása rejti magában. *Törzsökösnek* az adott településen régtől honos családneveket tekintjük, függetlenül gyakoriságuktól (vö. Hajdú 1994, I:152). Ahhoz, hogy egy családnevet ezzel a megnevezéssel illessünk, ismerni kell az adott település névtörténetének előzményeit. *Törzsökösnek* tehát csak olyan családnév tekinthető, amely régtől jelen van a közösség életében. Minél nagyobb időintervallum névanyagának alakulására van rálátásunk, annál nagyobb biztonsággal jelölhetjük ki a törzsökös neveket. Ennek a csoportnak a meghatározása tehát nem szubjektív, hanem relatív. Éspedig azért, mert a viszonyításkor az időben közelebb eső, kisebb időszak mindig több törzsökös név kijelölését teszi lehetővé, mint a hosszabb távú összehasonlítás. Nehezebbi esetünkben a törzsökös nevek elkülönítését az a tény, ha az összehasonlítás alapját képező időszak névanyaga kisebb-nagyobb megszakításokkal áll csak rendelkezésünkre. Amikor tehát a négy község törzsökös neveit akarjuk meghatározni, akkor különféle természetű korlátokkal kell számolnunk. Balonyról csak a 19. századból vannak adataim, s azok is csupán az összeírt nemességre vonatkoznak. Diósförgepatony esetében csak a mai diósi és bögölyi rész névanyagának előzményeire van rálátásunk egy 1574-es és 1646-os urbárium alapján. Továbbá rendelkezésünkre áll a már hivatkozott 1574-es urbárium, amely a hajdani Patonyok családnévanyagába nyújt némi betekintést. Az azóta eltelt időszak névanyagáról ismereteim szerint még senki sem publikált. Kiscétény és Nagycétény családnévanyagának korábbi századai is feltáratlanok. Csupán a vidék török megszállásakor készült دفتر teszi lehetővé – ha korlátozottan is – az összevetést. Az adózók összeírása értelemszerűen nem tartalmazza a helyben élő nemességet. Ennek tudatában értékelendők az urbáriumokra és defterekre alapozott összehasonlítások. Az adóösszeírások óta eltelt idő névanyaga tudtommal még feltáratlan és publikálatlan. A köztes időszakból származó adatok hiánya megnehezíti, de nem teszi lehetetlenné a törzsökös nevek meghatározását.

Balony

Balony 1895 előtt vezetett egyházi anyakönyvei jó fogódzót jelentenek a 19. századi és az azt megelőző időszak névállományára vonatkozólag. Ezeket nem állt módomban kutatni, éppen ezért viszonyítás céljából egyéb más forráshoz nyúltam.

A 19. század közepén összeírták a nemeseket. Csak azokat ismerték el nemeseknek, akik azt hivatalosan igazolni tudták. A legnagyobb kúriákkal rendelkező nemesek voltak: *Angyal, Both, Csiba, Csicsay, Csomor, Kláris, Kováts, Makó, Mórocz, Olláry, Pajor, Paksy, Sebő, Takács, Tóth, Vas, Vida, Vörös, Zsemlye* (Horváth–Telekiné 2000, 46–48).

Az összeírásban nagyon sok olyan családnévvel találkozhatunk, amely ma is élő, sőt közülük jó néhány a 20. században is kifejezetten gyakorinak számított. 20. századi gyakoriságuk szerinti sorrendben a 19. század közepéhez képest törzsökös nevek a következők: *Vörös* (1.), *Olláry* (3.), *Csicsay* (4.), *Tóth* (5.), *Both* (6.), *Kováts* (8.), *Vida* (10.), *Vas* (12.), *Takács* (13.), *Zsemlye* (14.), *Csomor* (18.), *Sebő* (18.), *Makó* (21.), *Mórocz* (27.), *Angyal* (30.), *Pajor* (32.). Csupán három olyan van a hivatkozott összeírásban, amelynek nemcsak az újszülöttek, de az anyák családnévanyagában sem leltem nyomát a vizsgált időszakban: *Csiba, Kláris, Paksy*.

Balony neveinek részletesebb összehasonlítását – eltérően a többi községtől – azért nem végeztem el, mert a hivatkozott forrás csak a nevek egy részét tartalmazta, s így nem volt kellő alapom annak megítéléséhez, hogy milyen változások zajlottak le a teljes névanyag összetételében.

Diósförgepatony

A Patonyokban járatos család- és keresztnévek nagyobb számban a 16. századtól maradtak az utókorra. A pozsonyi várbirtok 1574. évi urbárium a következő család- és keresztnéveket örököltette meg. Dióspatony: *Bereczk, Chomor* (3x), *Chyba* (4x) és *Csyba, Gereles, Kouach, Kozoros, Kyssa* (!) (2x), *Nagy, Pynter, Sydo* (5x), *Tabor, Toth, Zabo; Albert* (3x), *Bálint, Barabás, Benedek* (3x), *Ferenc, Gergely* (2x), *György, Imre, Jakab, János* (2x), *Kristóf, Lőrinc* (3x), *Mihály* (2x), *Péter, Sebestyén*. (A forrást közzéteszi Koncsol 1996, 9) A pozsonyi várbirtok 1646. évi urbáriumában Bögölypatony említésekor a következő család- és keresztnévvel találkozhatunk: *Banko, Chiba, Galffy, Kouach* (2x), *Leolkes* (!) (2x) ~ *Leölkes* ~ *Leölkes* (2x), *Nadj, Odor, Reni* (!), *Sido, Soős* (!) (2x) ~ *Sos* (2x), *Szabo, Szalai* ~ *Szalai, Vargha* (2x), *Verekinei* (!) ~ *Verekinej* (!); *Albert* (2x), *András, Balázs, Benedek* (2x), *Gáspár, György, István* (3x), *Jakab, János* (4x), *Lőrinc* (2x), *Márton, Pál, Péter* (2x), *Sebestyén, Simon, Tamás*. (A forrást közzéteszi Koncsol 1996, 16–17)

Az idézett urbáriumok családnevei mind magyar névalkotásra vezethetők vissza. Talán csak a *Kovács* (1574: *Kouach*, 1646: *Kouach*) okozhat némi tünődést, mivel azt a magyar és a szlovák nyelvközösség is magáénak mondhatja, lévén közsői alapja mindkét nyelvben egyezik. Itt, ebben a közegben azonban bátran tekinthetjük akár magyar eredetű névnek is. De nézzük, milyen eredeztetést tulajdoníthatunk a 16–17. századi forrásokban felbukkanó többi névnek, s milyen megoszlást mutat a névanyag! Ha némiképpen egyszerűsítjük a kategóriákat,¹ s nem vesszük számításba a lehetséges motivációk alapján az összes elképzelhető típust, akkor öt fő cso-

portot különíthetünk el: 1. etnikai hovatartozásra, 2. foglalkozásra, 3. népnévre, 4. személynévre, 5. származási helyre, 6. testalkatra utaló nevekkel találkozhatunk. Ennek megfelelően:

1. etnikai hovatartozásra utal *Sydo* (5x), *Sido*;
2. foglalkozásra a *Kozoros*, *Soős* (2x) ~ *Sos* (2x), *Vargha* (2x), *Zabo*, *Szabo*, *Gereles*, *Koüach*, *Kouach* (2x), *Pynter*;
3. népnévre a *Toth*;
4. személynévre, azon belül:
 - a) régi egyházi személynévre a *Bereczk*, *Odor*, *Gálffy*, *Leolkes* (2x) ~ *Leölkes* ~ *Leőlkes* (2x),
 - b) régi világi személynévre a *Banko*, *Csiba*, *Chyba* (4x), *Csyba*, *Chiba*, *Chomor* (3x), *Tabor*;
5. származási helyre, azon belül:
 - a) nagyobb tájegység nevét rejti magában a név a *Szalai* ~ *Szalaij* esetében,
 - b) konkrét településnév fedezhető fel a *Reni*, *Verekinei* ~ *Verekinej* nevekben;
6. testalkatra/nemzedékviszonyításra stb. utalnak a *Kyssa* (2x), és *Nagy*, *Nadj* családnevek.

A következő táblázat az egyes nevek gyakoriságát adja meg. Itt a két, 1646-ban még önálló település névanyagát értelemszerűen összevontam.

	Név	Gyakorisága	Százalék
1.	<i>Csiba</i>	7	14,00
2.	<i>Sidó</i>	6	12,00
3.	<i>Lelkes</i>	5	10,00
4.	<i>Sós</i>	4	8,00
5.	<i>Kovács</i>	3	6,00
6.	<i>Csomor</i>	3	6,00
7.	<i>Varga</i>	2	4,00
8.	<i>Szabó</i>	2	4,00
9.	<i>Szalai</i>	2	4,00
10.	<i>Verekneyei</i>	2	4,00
11.	<i>Kís</i>	2	4,00
12.	<i>Nagy</i>	2	4,00
13.	<i>Koszorús</i>	1	2,00
14.	<i>Gerelyes</i>	1	2,00
15.	<i>Pintér</i>	1	2,00
16.	<i>Tóth</i>	1	2,00
17.	<i>Bereck</i>	1	2,00
18.	<i>Odor</i>	1	2,00
19.	<i>Gálffy</i>	1	2,00
20.	<i>Bankó</i>	1	2,00
21.	<i>Tábor</i>	1	2,00
22.	<i>Rényi</i>	1	2,00

A huszonkét névből leggyakoribbnak a *Csiba* bizonyult, amelyet fentebb jellemző névnek mondtunk. A *Lelkes* itt még csak a harmadik helyet foglalja el. Megelőzi egy olyan név, a *Sidó*, amely, mint láttuk, máig használatos a településen. Csak ezután következik a *Kovács*, amelyet Hajdú Mihály a korabeli Magyarországon ún. általános

névnek talált (Hajdú 1994, I:145), tehát az egész magyar nyelvterületen elterjedtek és nagyon gyakorinak számított.

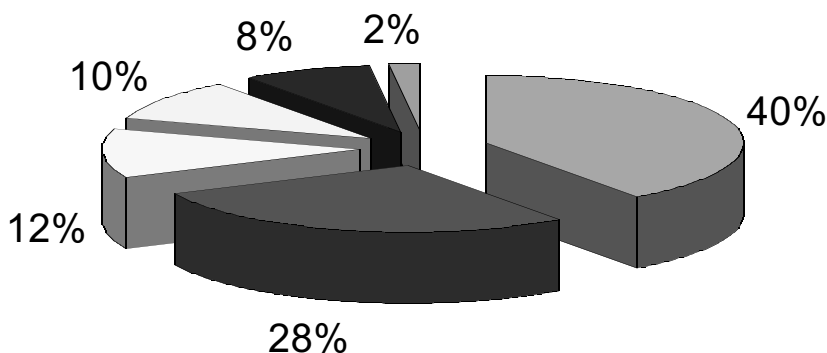
Az egyes típusok gyakori vagy ritka volta az eredet szerinti csoportosításkor érdekes összefüggésre világít rá. Ezt mutatja a következő táblázat és az azt szemléltető diagram. Eszerint leggyakoribbak a személynévi eredetű családnevek. Azon belül több a régi világi személynévet tartalmazó, mint az egyházi személynévre visszavezethető. Tekintélyes súlyt képviselnek a foglalkozásra utaló családnevek. A tulajdonságra utaló családnevek között csak testalkatra vonatkozókat találunk, ha ugyan a *Nagy* nevek mindegyike valóban ez utóbbi motivációval magyarázható. Ami igazán meglepő, hogy az ország más pontjain oly gyakori *Tóth* családnevet itt csupán egy személy viselte, miközben Hajdú Mihály azt a korabeli Magyarország egyik leggyakoribb nevének találja (vö. Hajdú 1994, I:138).

Az alábbi táblázat és diagram a fentebb ismertetett adatokat foglalja össze.

Személynév	Régi egyházi személynév	8	16,0%	40,0%
	Régi világi személynév	12	24,0%	
Foglalkozás		14	28,0%	28,0%
Etnikai hovatartozás		6	12,0%	12,0%
Származási hely	Nagyobb tájegység neve	2	4,0%	10,0%
	Konkrét település neve	3	6,0%	
Tulajdonság	Külső tulajdonság	4	8,0%	8,0%
	Belső tulajdonság		0,0%	
Népnév			2,0%	2,0%
Nemzedékviszonyítás			0,0%	0,0%

A korabeli Bögölypatony és Dióspatony között értelemszerűen vannak átfedések és különbségek is. Mindkét településen felbukkan a *Csiba*, *Kovács*, *Nagy*, *Sidó*. Ha összevetjük az itt fellelhető családneveket Hajdú Mihály 1526–1595 közötti anyagával – amely az 1574-ből származó listával nagyjából egyező időből származik, s az 1646-oshoz képest kissé korábbi –, érdekes összehasonlítást tehetünk. A felsorolt bögölypatonyi és dióspatonyi nevek közül általános, az ország más tájain is gyakori a *Kiss*, *Kovács*, *Nagy*, *Szabó*, *Tóth*, *Varga* (vö. Hajdú 1994, I:133, 137, 141). Ezek tehát gyakoriságuk miatt nem tekinthetők jellemzőeknek már abban a korban sem. Jellemző lehetett viszont a *Banko*, *Bereck*, *Chomor*, *Chiba* ~ *Chyba* ~ *Csyba*, *Galfy*, *Leolkes* ~ *Leölkes* ~ *Leölkes*, *Odor*. Ezen túl két olyan helynévi alapú családnev is szerepel a listában, amely településből csak egy-egy van a korabeli Magyarországon: *Reni*, *Verekinei* ~ *Verekinej*. Mindkét helynév – *Rény* és *Vereknye* – a korabeli Pozsony vármegye területén lokalizálható. Ezek tehát szintén helyet kaphatnak a jellemző nevek között. A két urbáriumban ránk maradt lista a törzsökös nevek meghatározásában is kiváló támpontnak számít, hiszen az az általam vizsgált periódus kezdetéhez képest is hozzávetőlegesen négyszáz évnyi rálátást biztosít.

A Patonyok családnevei (1574, 1646)

■ Személynév	■ Foglalkozás	□ Etnikai hovatartozás
□ Származási hely	■ Tulajdonság	■ Népnév

A bögölyi részen feljegyzettek közül az általam vizsgált közel száz évben is megtaláltam a következőket:

- Csomort, amely száz év átlagában a 7. leggyakoribb név (1,73%), az I–VII. időszakban mindvégig jelen van;
- Kist, amely száz év átlagában a 17. leggyakoribb név (0,9%), s az I–VII. időszakot vizsgálva csak a VII. korszakban nem találkozni vele;
- Tóthot, amely száz év átlagában a 21. leggyakoribb név (0,7%), s az I., II., V., VI. korszakban is regisztráltam;
- Koszorúst, amely száz év átlagában a 23. leggyakoribb név (0,64%), s az I., II., V. korszakban bukkant fel.

Ma is megvan a diósi részen följegyzettek közül a:

- Lelkes, amely száz év átlagában a leggyakoribb név (8,35%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Varga, amely száz év átlagában a 2. leggyakoribb név (4,03%), s csak a VII. időszakban nem találkozni vele;
- Gálffi, amely száz év átlagában a 3. leggyakoribb név (3,61%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Szalai, amely száz év átlagában a 20. leggyakoribb név (0,19%), s csak a II. és VII. időszakokban nem találkozni vele;
- Soós, amely száz év átlagában a 38. (0,19%), s az I–VII. időszakot vizsgálva a IV., V., VI. korszakban volt jelen;
- Vereknyei, amely száz év átlagában a 39. leggyakoribb név (0,16%), s bár nem a gyakorisági lista elején van, de az I. és VI. korszakban is fölbukkant.

Mindkét részen följegyezték és ma is megvannak a következő családnevek:

- Nagy, amely száz év abszolút rangsorában a 4. helyet foglalja el (3,29%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Csiba, amely száz év abszolút rangsorában a 7. (1,73%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Szabó, amely száz év abszolút rangsorában a 10. (1,47%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Kovács, amely száz év abszolút rangsorában a 11. (1,38%), az I–VII. időszakban pedig mindvégig jelen van;
- Sidó, amely száz év abszolút rangsorában a 16. (0,96%), s az I–VII. időszakot vizsgálva csak a II. időszakban nem tűnt föl az anyakönyvek újszülöttekre vonatkozó rovataiban.

A bögyölyi részen följegyzettek közül az elmúlt száz évben egyszer sem bukkant föl a *Bereczk*, *Gereles*, *Pynter*, *Tabor*. A diósi részen följegyzettek közül: *Banko*, *Odor*, *Reni*. Ezek a családnevek a köztés négy évszázad során eltűntek a községből. Jellemző, hogy közülük négy a személynévi eredetű (*Bereczk*, *Tabor*, *Banko*, *Odor*), kettő a foglalkozásnevek (*Gereles*, *Pynter*), egy pedig a származási helyre utaló nevek (*Reni*) csoportjának fogyatkozását eredményezte.

Kiscétény

Jelenlegi ismereteink szerint az 1664-es török adóösszeírás az olyan első forrás, amely megőrökíti Kiscétény és Nagycétény családneveit. Eszerint Kiscétényben a tíz háztartás tizenegy fejadót fizető személyéből egyedül a Blaskovics által kérdőjellel megjelölt *Kadinecről* feltételezhetjük a név szláv eredetét. A többi családnév és a mellettük feltüntetett keresztnemek magyar nyelvi arculatúak. Ezek a forrás szerint a következők: *Rudos István*, *Szile János*, *Cseríny Miklós*, *fia Miklós legény*, *Gimesi Benedik*, *Varga János*, *Kámán István*, *Szabó Jancsi*, *Hamar István*, *Kovács János* (Blaskovics 1989, 304). A nyelvhatár már akkortájt is a térségtől alig valamivel északabbra húzódhatott, amely a következő évszázadok során fokozatosan délebbre toldott (vö. Dávid 1993, 7–32). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a Nyitra vidéki települések egy jelentős részén már a török időkben is szép számmal adatolhatók a szláv eredetű családnevek, amelyek mellett Blaskovicsnál a magyarra történő visszaíráskor gyakorta szlávos keresztnemet találunk. Ez arra enged következtetni, hogy már sok településen akkor is a szlovák és magyar népesség keveredésével kell számolnunk. Hogy melyiken pontosan milyen arányban, annak megválaszolásában a család- és keresztnemek nyelvi alkata csak iránymutató lehet, de egészen pontos eligazítást nem képes nyújtani.

Kiscétény korabeli névanyagában a következő csoportokba sorolhatók be a családnevek:

1. foglalkozásra a *Kovács*, *Rudos*, *Szabó*, *Varga*;
2. személynévre, azon belül:
 - régi világi személynévre a *Kadinec*, *Kámán*;
3. származási helyre, azon belül:
 - konkrét településnév fedezhető fel a *Cseríny* (2x), *Gimesi* nevekben;
4. tulajdonságra utal a *Hamar* családnév;
5. nemzedékviszonyításra utal a *Szile* családnév.

Azonnal megjegyzendő, hogy a *Kámán* (Kálmán) kezdetben volt csak világi személynév. Később az egyház beemelte a nevet a Martirologium Romanumba. Ezen a néven két személyről is megemlékeznek a szentek sorában (*Colmannus* és *Colomannus*, vö. Nádasy 1928, 135, 212).

A defter sorrendjét követve tíz különféle családnév maradt ránk a korabeli Kiscétényből:

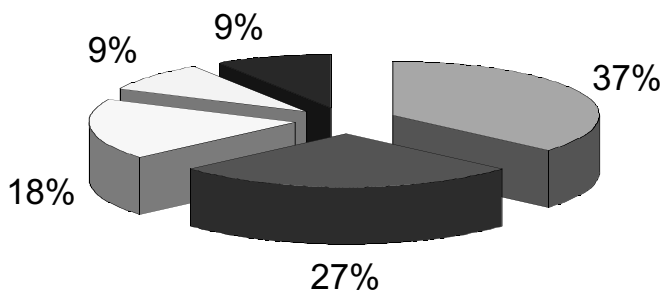
	Név	Gyakorisága	Százalék
1.	<i>Rudos</i>	1	9,09
2.	<i>Szile</i>	1	9,09
3.	<i>Cseríny</i>	2	18,18
4.	<i>Gimesi</i>	1	9,09
5.	<i>Varga</i>	1	9,09
6.	<i>Kámán</i>	1	9,09
7.	<i>Szabó</i>	1	9,09
8.	<i>Hamar</i>	1	9,09
9.	<i>Kovács</i>	1	9,09
10.	<i>Kadinec</i>	1	9,09

A fentebbi adatok táblázatba foglalása után a következő helyzetkép tárul elénk:

Személynév	régi egyházi személynév	0	0,00%	18,18%
	régi világi személynév	2	18,18%	
Foglalkozás		4	36,36%	36,36%
Etnikai hovatartozás		0	0,00%	0,00%
Származási hely	nagyobb tájegység neve	0	0,00%	27,27%
	konkrét település neve	3	27,27%	
Tulajdonság	külső tulajdonság	0	0,00%	9,09%
	belső tulajdonság	1	9,09%	
Népnév		0	0,00%	0,00%
Nemzedékviszonyítás		1	9,09%	9,09%

Ezt diagrammal is szemléltethetjük:

Kiscétény családnevei (1664)

■ Foglalkozás	■ Származási hely	□ Személynév
□ Tulajdonság	■ Nemzedékviszonyítás	

Első pillantásra szembeötlő, hogy nincsenek népnevek és etnikai hovatarozás-
ra utaló családnevek. Ennek azonban nem tulajdoníthatunk túlzott jelentőséget, mi-
vel a listában kevés név szerepelt. Ami azonban már figyelemre méltó, hogy na-
gyobb számban bukkannak fel foglalkozásnevek, s ezzel párhuzamosan kevesebb a
személynévi eredetű családnev. A származási helyre utaló családnevekben konkrét
településnevekre ismerhetünk, de nincsenek a tövekben nagyobb tájegységekre
emlékeztető elnevezések. Az összehasonlításakor figyelembe kell vennünk azt a
tényt, hogy a Patonyokban a *Kis* és *Nagy* nevek akár nemzedékviszonyító szerepet
is betölthettek, bár a százalékok számításakor testi tulajdonságra utaló családne-
vekként soroltam be őket, ami meglehetősen önkényes eljárásnak tűnhet.

A családnevek közül – mint már említettem – csak egy tekinthető szláv eredetű-
nek. Megfejtése bizonytalan, de gyanítható, hogy a régi magyar *Kada* világi személy-
névhez járult az *-inec* képző (lásd a *Kada* címszót Kázmér 1993, 527; és az *-inec*
képzőt Kniezsza 1965, 45, 48, 61, 75, 81, 104). Kniezsánál csupán néhány, ezzel
a képzővel ellátott családnevet találunk, mint pl. a *Laurinec* (m. *Lőrinc*), *Vacsinec*
~ *Vaščinec* (< m–szlk. *Vaško* < *Ivan*), *Vaszilinec* (< ruszin *Vasilij*). Ezek mindegyike
rövidült személynévi tövet rejt.

Az időbeliség érvényesítésekor fontos, hogy elvégezzük a korabeli és 20. száza-
di névanyag összevetését, megállapítva, mely nevek maradtak fenn az évszázadok
során. Tovább vizsgálendő, található-e itt is jellemző és ún. törzsökös nevek. Bár
tudom, ennek a vizsgálatnak jócskán korlátot szab a település kis lélekszáma. En-
nek ellenére elvégeztem az összehasonlítást. Mindössze két családnev maradt fenn
a rostán: a *Kovács* és a *Szabó*. Ezek a 20. században is mindvégig jelen vannak
a településen. Ám mielőtt levonnánk a következtetést, hogy akkor ezek a nevek tör-
zsökösnek számíthatnak, előtte meg kell állapítani, hogy a 17. századtól mindkettő
általánosan elterjedt névnek számított a korabeli Magyarországon. 20. századi meg-
létük éppúgy következhet folytonosságból, mint későbbi betelepülésből. Ennek
megállapításához a kérdéses családnevek történetét is nyomon kellene követnünk,
amit itt nem tudunk megtenni. A két családnev törzsökösségének eldöntése éppen
a jelzett okokból megalapozatlan következtetésekre vezetne.

Nagycétény

Az 1664-es keletkezésű török defterben Nagycétény akkori adófizetőinek neve is
ránk maradt (Blaskovics 1989, 283), ami itt is alapot ad az időbeliség szempontjá-
nak érvényesítésére. Eszerint a falu névanyagának nyelvi arculata alapján az 53
háztartásból szláv eredetűnek tűnik a *Javcsuk* (2x), *Jócsik*, *Kapinca* (2x) és *Kapince*
(2x), *Kopal*, *Pálenka*, *Palica*. Valójában azonban a *Kapince* (szlk. *Kapinca*) annak a
Nyitra megyei *Káp* községnek a szlovák helynévi megfelelője, amely már a defterben
is szlovák alakban adatolható. Kiss Lajos a *Káp* és *Kapince* helynevek viszonyát pár-
huzamos névadással magyarázza (vö. Kiss 1988, I:680–681). Esetünkben tehát a
szláv eredetű puszta helynév vált családnevvé. Ez a névadási mód inkább a magyar
közösségre jellemző. A személynévvé vált puszta helynév egyébként meglehetősen
gyakori a németben csakúgy, mint a magyarban, de a szlávban minden bizonnyal
hungarizmus, esetleg germanizmus (vö. Mizser 2000, 17). A szláv eredetűek vala-
mivel több mint ötödét teszik ki a névanyagnak (20,37%). Bizonytalan, hogy melyik

nyelvhez tartozik a *Darvacs*, de a töben a *Dárius* személynevet vélem felismerni (vö. Kázmér 1993, 282), amelyhez a szlovákban és magyarban egyaránt fellelhető *-acs* képző kapcsolódhatott (*-acs* és *-áč* képzőre vö. Kázmér 1993, 282; és lásd Kniezsánál a *Benkacs* nevet; Kniezsa 1965, 64). Mindkét nyelvhez tartozhat a *Kolár* (vö. Kniezsa 1965, 106). A *Kapincáról* a tövön lévő képzőbokor alapján állapítható meg, hogy szláv eredetű, de a tö alapját vagy a török *qap* 'rokon' (Kiss 1988, I:680–681) vagy a német *Kapp* 'kappan' képezi (vö. Brechenmacher 1957–1963, II:11). Az összeírás többi nevééről bizton megállapítható annak magyar eredete. Ezek a következők: *Ács*, *Balás* (4x), *Balog* és *Balok*, *Bodor* (2x), *Borbíl*, *Bugár*, *Csobándi*, *Csonka*, *Gele*, *Góla*, *Gonba*, *Hegedűs*, *Juhász* (2x), *Kaszán*, *Kovács* (2x), *Kuruc*, *Maszáros* (2x) ~ *Meszáros* és *Míszáros*, *Máté* (2x), *Pető*, *Sebes*, *Szabó*, *Szapi*, *Szenici*, *Terkes* (4x), *Tót* (3x). A felsoroltak közül talán csak a *Juhász* olyan, amelynek köznévi alapja magyar > szlovák irányú kölcsönzése ún. szlovák–magyar család névre enged következtetni. (Megjegyzendő, hogy Fülöp László szerint a *Golával* kapcsolatban nem zárható ki teljesen annak szláv eredete sem. Kázmér Miklós ezt a nevet viszonylag gazdagon adatozza, s talán nem véletlen az sem, hogy forrásainak nagy része felső-magyarországi területekre – Gömör, Pozsony megye – vezet bennünket [vö. Kázmér 1993, 413]. Fülöp László szóbeli információját köszönettel fogadtam.)

Bár jelen munkában a családnevekkel foglalkozom, mégis itt teszek említést arról, hogy ugyanebben a listában a következő keresztnemekkel találkozhatunk: *Alberd* (2x), *András* (4x), *Balás* (2x), *Bálint*, *Benedik* (2x), *Gergöl* (4x), *György* (4x), *István* (7x), *Jancsi* (3x) és *János* (10x), *Jónás*, *Martin* és *Márton* (4x), *Mátyás*, *Mihál* (8x), *Miklós* (2x), *Pál*, *Tomás* (2x). Erre azért kerítek sort, mert bár első pillantásra csupa magyar keresztnévvél van dolgunk, valójában azonban a *Martin*, *Mihál* és *Tomás* akár szlovák nyelvű viselő feltételezését is megengedi. Vagyis lehetséges, hogy a korabeli névhasználó közösség kétnyelvű volt.

A hajdani nagycétényi családnevek a következő névadási indítékokról tanúskodnak. A családnevek kialakulásakor a valamikori ős:

1. foglalkozására az *Ács*, *Borbíl*, *Gonba Hegedűs*, *Juhász* (3x), *Kovács* (2x), *Kuruc*, *Maszáros* (2x) ~ *Meszáros* és *Míszáros*, *Szabó*; *Kolár*;
2. népnévére a *Tót* (3x);
3. személynévére, azon belül:
 - a) régi egyházi személynévére a *Balás* (4x), *Darvacs*, *Gele*, *Máté* (2x), *Pető*, *Sebes*; *Jócsik*, *Javcsuk* (2x), *Pálenka*, *Palica*;
 - b) régi világi személynévére a *Bodor* (2x), *Terkes* (4x);
4. származási helyére, azon belül:

konkrét településnév fedezhető fel a *Csobándi*, *Kapice* ~ *Kapinca*, *Kaszán*, *Szapi*, *Szenici* nevekben;
5. tulajdonságára, ezen belül:
 - a) külső testi tulajdonságára utal a *Csonka*, *Góla*;
 - b) belső, esetenként akár metaforikus tulajdonságára vagy valakinek a szokására utalhattak a *Balog*, *Balok*, *Bugár*; *Kopal*² családnevek.

További bizonytalanságokat is rejt a besorolás, de ezek nem mindegyikére térek ki, hiszen azokról a magyar eredetű nevek esetében a megfelelő szócikkeknél Kázmér Miklós családnevszótára is említést tesz (Kázmér 1993). Ezek közül a főbbek.

A *Sebes* név nemcsak a *Sebestyén* törövidítéses továbbképzése lehet, hanem külső testi tulajdonságra is utalhat. A *Palica* név a viselő által használt szimbolikus tárgy értelmezését is magába rejtheti (szlk. *palica* 'pálca'). Fejtörést okozott a *Gonba* etimologizálása is, hiszen joggal számolhatunk a *Gomba* téves lejegyzésével csakúgy, mint a *Gonda* név elírásával. Ez utóbbi esetben régi egyházi személynév törövidítéses továbbképzésére kell gondolnunk (vö. Kázmér 1993, 416). Problémát okozott a *Javcsuk* megfejtése is. Itt a tővégi szláv *-čuk* képző jól felismerhető. A tő kétféle megközelítést is megenged: vagy a *Jakub* törövidítésével kell számolnunk, de ez esetben nem tudjuk kellően magyarázni a képző előtti *v* elemet, vagy a szláv/szlovák *javur* 'jávör, juhar' tövet próbáljuk benne etimologizálni. Magam az első mellett döntöttem, de nem zárom ki a másodikként említett lehetőséget sem.

Nagycétényen az 1660-as években a legtöbb nevet egy-egy önálló adózónak számító család viselte. Csupán a *Balázs*, *Mészáros*, *Terkés*, *Kapinca* (4x), *Juhász*, *Tóth* (2x), *Balog*, *Bodor*, *Javcsuk*, *Kovács*, *Máté* (2x) családnév volt az egyszeri előfordulásnál gyakoribb. Ezt mutatja az alábbi táblázat, amelyben a több alakváltozatban előforduló neveket az egyszerűség kedvéért mai alakjukban adom meg:

	Név	Gyakorisága	Százalék
1.	<i>Balás</i>	4	7,41
2.	<i>Kapinca</i>	4	7,41
3.	<i>Mészáros</i>	4	7,41
4.	<i>Terkés</i>	4	7,41
5.	<i>Juhász</i>	3	5,56
6.	<i>Tót</i>	3	5,56
7.	<i>Balog</i>	2	3,70
8.	<i>Bodor</i>	2	3,70
9.	<i>Javcsuk</i>	2	3,70
10.	<i>Kovács</i>	2	3,70
11.	<i>Máté</i>	2	3,70
12.	<i>Ács</i>	1	1,85
13.	<i>Borbí</i>	1	1,85
14.	<i>Bugár</i>	1	1,85
15.	<i>Csobá</i>	1	1,85
16.	<i>Csonka</i>	1	1,85
17.	<i>Darvacs</i>	1	1,85
18.	<i>Gele</i>	1	1,85
19.	<i>Góla</i>	1	1,85
20.	<i>Gonba</i>	1	1,85
21.	<i>Hegedűs</i>	1	1,85
22.	<i>Jócsik</i>	1	1,85
23.	<i>Kaszán</i>	1	1,85
24.	<i>Kolár</i>	1	1,85
25.	<i>Kopal</i>	1	1,85
26.	<i>Kuruc</i>	1	1,85
27.	<i>Pálenka</i>	1	1,85
28.	<i>Palica</i>	1	1,85
29.	<i>Pető</i>	1	1,85
30.	<i>Sebes</i>	1	1,85
31.	<i>Szabó</i>	1	1,85
32.	<i>Szapi</i>	1	1,85
33.	<i>Szenici</i>	1	1,85
	Összesen	54	

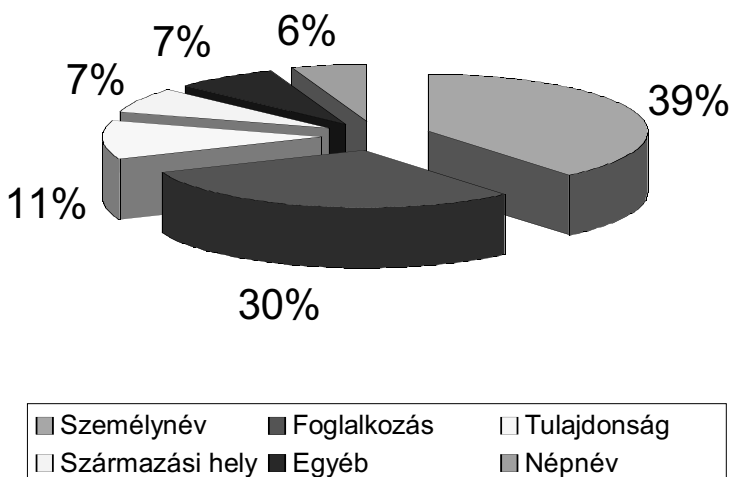
Különösen szembeötlő, hogy itt a korban általánosnak mondható családnevek egyike sem áll az élen. Viszont ott van az élbolyban a *Tót* és a *Kovács*. Ez utóbbi tény nagyjából megfelel annak az általános helyzetképnek, amelyet Hajdú Mihály a középmagyar korról kapcsolatban felvázolt (Hajdú 1994, I:145).

A névadás motivációjának vizsgálata során a következő számszerű adatokat kaptam:

Személynév	régi egyházi személynév	15	27,78%	38,89%
	régi világi személynév	6	11,11%	
Foglalkozás		16		29,63%
Etnikai hovatartozás		0		0,00%
Származási hely	nagyobb tájegység neve	0	0,00%	7,41%
	konkrét település neve	4	7,41%	
Tulajdonság	külső tulajdonság	2	3,74%	11,11%
	belső tulajdonság	4	7,41%	
Népnév		3		5,56%
Egyéb		4		7,41%

Az összesített adatokat a szemléletesség kedvéért kördiagramon is ábrázoltam. Íme:

Nagycétény családnevei (1664)

Nagycétény esetében is igen érdekes, mi maradt meg a fentebb tárgyalt 17. századi névanyagból a 20. századra. Továbbá megvizsgáljuk, mely családnevek számítanak törzsökösnek, illetőleg melyek a jellemző nevek.

A 20. századi névanyagban is végig jelen vannak a következők: *Mészáros* (3.) (4,31%), *Borbély* (4.) (3,91%), *Balácsi ~ Balázsy* (7.) (2,89%), *Jócsik* (10.) (2,22%), *Kovács* (36.) (0,53), *Szabó* (40.) (0,38%). A név mögött arab számmal jelöltem a 20. századi sorrendre vonatkozó adatot, s a gyakoriságot százalékban is megadtam. Némi magyarázatra szorul, miért társítottam az 1664-es *Baláshoz* a *Balácsi*

családnevet. Való igaz, a 20. századi alakon *-i* (< *-a/-e*) patronimikum-képző van, a török defterben viszont a név pusztá tőalakban található. Ezzel kapcsolatban úgy gondolom, tollban maradt tővéggel lehet dolgunk, ugyanis az idegen ajkú lejegyző nem sok jelentőséget tulajdoníthatott annak, hogy a név végén hallatszott-e a morfológiai funkciójú vokális vagy sem.

A defterből beazonosítható többi név a 20. század folyamán csak itt-ott bukkant fel. Ezek a következők: *Máté* (0,20%), *Balogh* (0,16%), *Tóth* (0,13%), *Hegedűs* (0,07%), *Bogár* (0,07%), *Kollár* (0,04%), *Ács* (0,02%). A 20. századi korszakonkénti megoszlásukat mutatja be a táblázat:

	Szám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
<i>Máté</i>	9	0,39%	0,32%	–	–	–	–	–
<i>Balogh</i>	7	–	–	1,08%	0,22%	0,36%	–	–
<i>Tóth</i>	6	–	–	0,36%	0,22%	–	0,35%	1,67%
<i>Hegedűs</i>	3	–	–	–	2	1	–	–
<i>Bogár</i>	3	–	–	–	–	0,12%	0,71%	–
<i>Kollár</i>	2	–	–	–	–	0,12%	0,35%	–
<i>Ács</i>	1	–	–	–	–	–	–	0,56%

A számbavétel természetesen egyik név esetében sem jelenti automatikusan a hajdani családok folytonosságát, csupán a név kontinuitásáról van szó itt is és a többi község esetében is.

Nincs meg a mai névanyagban: *Bodor, Csobáncsi, Csonka, Gele, Góla, Gonba, Ju-hász, Kaszan, Kuruc, Pető, Sebes, Szapi, Szenici, Terkes, Javcsuk, Kapinca ~ Karpince, Kopal, Pálenka, Palica, Darvacs.*

A fentiekből következően törzsökös neveknek látszanak a *Mészáros, Borbély, Balácsi ~ Balázsy, Jócsik, Kovács, Szabó.* Ezek egyébként a község mai névanyagában is a leggyakoribbak között foglalnak helyet. A felsoroltak közül jellemző névnek tűnnek Nagycétényben a *Mészáros, Borbély, Balácsi* és a *Jócsik.* Ezekhez társulnak majd azok a letagadhatatlanul nagycétényi nevek, amelyek a török időket követően honosodnak meg a faluban, s az ilyen nevet viselő családokat ma is messze földön a szóban forgó településhez kötik. Itt említhetjük többek között a Rákóczi-szabadságharc táján gyökeret verő *Presinszkyt* és *Motesickit.* Az előbbi egyúttal a faluban ma is a leggyakoribbnak számító családnév. Rajtuk kívül jellemző neveknek tűnnek a 20. századi névanyagban: *Berkes, Ficza, Kisucky, Szőke, Szusztor.*

Jegyzetek

1. Nem kívánok annak taglalásába belefogni, hogy bizonyos nevek milyen besorolást tennének még lehetővé. Elég utalni arra, hogy a *Kis, Nagy, Sidó, Tót* családnevek létrejöttében sokféle motivációval számolhatunk. A *Kis* utalhat testalkatra, de hajdan elláthatott nemzedékviszonyítást is (Kázmér 1993, 596), a *Nagy* a testi tulajdonságon kívül életkorra, nemzedékek közötti viszonyra, vagyoni helyzetre, a társadalomban betöltött jelentős szerepre, tisztségre is utalhatott. Ez utóbbira engednek következtetni pl. a *főnagy* 'falunagy', *hadnagy, násznagy, várnagy* stb. típusú összetételeink (vö. Hajdú 1994, I:136). A *Sidó* és *Tót* pedig nemcsak etnikai, vallási motivációra ad következtetési lehetőséget, hanem az ilyen személyekkel való kapcsolattartásra, az általuk lakott területről való származásra, hajdani együttélésre stb. is utalhat. Megjegyzendő, hogy a *Sidó* név motivációjában jog-

gal feltételezhető a vallási hovatartozás, bár Kázmér ezen túl egyéb névadási indítékkal is számol (Kázmér 1993, 1168), nevezetesen a *Zsigmond* törövidítéses képzésével. Mizser Lajos pedig egyértelműen a latin *Sidonius* rövidülésének tartja a *Sídót* (vö. Mizser 2000, 7), tagadva a népnévi eredeztetést.

2. *Kopal* családnév besorolását lásd Knappová kézikönyvében (vö. Knappová 1992, 29).

Irodalom

- Blaskovics József 1993. *Az újvári ejalet török adóösszeírásai*, Pozsony.
- Brechenmacher, J. K. 1957–1963. *Etimologisches Wörterbuch der deutschen Familiennamen*. Bd. 1–2. Limburg.
- Constantinescu, N. A. 1963. *Dictionar onomastic romînesc*. Bukarest, 1963.
- Dauzat, Albert 1951. *Dictionnaire Étymologique des Noms de Famille et Prénoms de France*. Paris.
- Dávid Zoltán 1993. *A magyar–szlovák nyelvhatár 1664-ben az érsekújvári ejalet területén*. Budapest, 7–32. p. /KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Történeti Demográfiai Füzetek, 12. 1./
- Gergely Piroska, B. 1981b. *A kalotaszegi magyar családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata*. Budapest. /Nyelvtudományi Értekezések, 108./
- Hajdú Mihály 1994. *A középmagyar kor személynévtörténete (1526–1772)*. I–III. köt. Budapest. (Kézirat.)
- Horváth Ildikó–Telekiné Nagy Ilona 2000. *Csilizkőz földrajzi nevei*. Pozsony, Kalligram. /Csallóközi Kiskönyvtár./
- Kázmér Miklós 1993. *Régi magyar családnevek szótára XIV–XVII. század*. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Kiss Lajos 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. I–II. Negyedik, bővített és javított kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Knappová, Miloslava 1992. *Příjmení v současné češtině. Jazyková příručka*. Liberec, AZ KORT, a.s.
- Kniezsa István 1965. *A magyar és a szlovák családnevek rendszere*. Budapest. (Kézirat.)
- Koncsol László 1996. *Patonyföld. A hűbériség történelmi forrásaiból*. I. köt. Pozsony, Kalligram. /Csallóközi Kiskönyvtár./
- Mizser Lajos 2000. *Tirpák vezetéknevek*. Nyíregyháza, Stúdió Kiadó.
- Nádasdy Marián (szerk.) 1928. *Római martirologium*. 2. kiad. Székesfehérvár.
- Naumann, Horst 1989. *Familiennamenbuch*. 2., javított kiadás. Leipzig, VEB Bibliographischer Institut.
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Základné údaje. Národnostné zloženie obyvateľstva*. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2001, 50–53. p.
- Sebők László 1997. *Határokon túli magyar helységnevszótár*. Budapest, Teleki László Alapítvány.
- Svoboda, Jan 1964. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha.
- Vörös Ferenc, 1999. *Anyakönyvi adalékok a csehszlovákiai és szlovákiai magyarság jogfosztottságához. 1918-tól napjainkig*. Budapest, 204–212. p. /Névtani Értesítő, 20./
- Vörös Ferenc 2001a. *A hatalomváltások következményei a Felvidéken a XX. századi névadásban*. In: 11. *Élőnyelvi Konferencia. Az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének Évkönyve. Különszám*. Újvidék, 47–58. p.
- Vörös Ferenc 2001b. *Családnevek vizsgálata négy szlovákiai községben az 1896–1999 közötti időszakban*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 1. sz. 83–120. p.

- Vörös Ferenc 2002a. Magyar–szlovák családnevek nyelvföldrajzi vallomása. In: Szabó Géza–Molnár Zoltán–Guttman Miklós (szerk.): *IV. Dialektológiai Szimpozion. Szombathely, 2001. augusztus 23–25.* Szombathely, 2002, 305–315. p.
- Vörös Ferenc 2002b. Nyelvváltás és -tartás a keresztnévhasználat tükrében két Nyitra környéki községben. In: Hoffmann István–Juhász Dezső–Péntek János (szerk.): *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet. Előadások az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Jyväskylä, 2001. augusztus 6–10.).* Debrecen–Jyväskylä, 139–153. p.
- Vörös Ferenc 2003. *Felvidéki családnevek onomatodialektológiai vallomása.* Budapest, 143–147. p. /Névtani Értesítő, 25./

FERENC VÖRÖS

FAMILY NAMES IN WESTERN SLOVAKIA IN TIME DIMENSION

It is a well-known fact that certain family names originate from a characteristic region or even concrete settlement, others from an entire linguistic territory. Although in consequence of the moving of population from time to time changes in names occur in every territory. In his study the author tries to find out which family names can be considered to be frequent, characteristic, or primary on four Western Slovakian territories (Balony, Diósförgepatony, Kiscétény, Nagycétény) from the end of the 19th C to the present (dividing the given time period into seven sub-periods). The sources of the study were Turkish defters, *urbaria*, several lists, religious and state registries.

By the author *frequent family names* are considered those names that are heavily burdened and within a given time interval in the circle of the bearers of the particular name are ranked in absolute order of rank in the first 10-15 names.

Characteristic names are those that on the given settlement, differ from names generally used in other geographical units, environments.

Primary names are by the author considered old native names of the given territory, regardless of the frequency of the name.

In all the four villages there are family names that are considered to be primary names, evidenced by sources that remained from earlier centuries, although there is a number of such names that were revealed during the researched time interval for the first time.

The author introduces five main groups of names that refer to: 1. ethnicity, 2. profession, 3. folklore, 4. proper name, 5. origin, 6. figure and reveals their frequency.